

PM
2024-03-08

Ärendenr:
NV: 02383-24
SKS: 2024/778

Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma tolkning av Mark- och miljööverdomstolens domar från den 28 februari 2024 i mål nr M 11525–22 med flera.

Kort beskrivning av domarna

Mark- och miljööverdomstolens (MÖD) domar i målen nr M 11525–22, M 11526-22, M 11530-22, M 11534-22, M 11536-22 och M 11538-22 handlar om dispensprövning av en nationellt fridlyst art enligt 15 § artskyddsförordningen i samband med skogsavverkning. MÖD kommer fram till att avverkningarna som var föremål för prövning i domarna riskerar att försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för knäroten i dess naturliga utbredningsområde. De hänsynsområden som länsstyrelsen bestämt är inte tillräckligt stora för att upprätthålla bevarandestatusen. Därmed är den andra förutsättningen för dispens i 15 § artskyddsförordningen inte uppfylld. MÖD bedömer vidare att det saknas anledning att ta hänsyn till den första förutsättningen för dispens i 15 §, om det finns någon annan lämplig lösning, till exempel i form av hyggesfri avverkning. Anledningen – enligt myndigheterna – är att båda förutsättningarna behöver vara uppfyllda för att en dispens ska kunna ges. Sökanden har inte heller föreslagit några andra skyddsåtgärder. Slutligen anser MÖD i en avslutande proportionalitetsbedömning att det allmänna intresset att säkerställa knärotens fortlevnad som art inom sitt naturliga utbredningsområde väger tyngre än sökandens enskilda intresse att avverka skogen enligt sin ansökan.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen gemensamma tolkning av domarna

Allmän slutsats

- De så kallade Bombmurklekriterierna (enligt MÖD 2017:7) ska inte längre tillämpas. Det innebär att det åter endast är de två förutsättningarna för dispens i 15 § artskyddsförordningen som ska bedömas i en dispensprövning gällande nationellt fridlysta arter. Den tidigare gemensamma tolkningen av Bombmurkledomen upphävs härmed.
- Domarna innebär inga förändringar för hur Skogsstyrelsen handlägger ärenden med fridlysta arter.

Klinthagenkriterierna

Klinthagenkriterierna innebär att förbudet i artskyddsförordningen aktualiseras, när syftet uppenbart är något annat än att ta bort eller skada en nationellt skyddad art, först när det finns en risk för påverkan på artens bevarandestatus i området.

Myndigheternas slutsatser utifrån domarna:

- MÖD är fortsatt tydlig med att det är de så kallade Klinthagenkriterierna (MÖD 2016:1) som ska tillämpas i bedömningen om en skogsbruksåtgärd aktualiserar artskyddsförordningens fridlysningsförbud i 8 § artskyddsförordningen, vi bedömer att motsvarande även gäller för 6 och 9 §§ artskyddsförordningen.
- Om arten är nationellt rödlistad kan det enligt MÖD utgöra en omständighet som talar för att bevarandestatusen i området för den aktuella populationen inte kan anses tillfredsställande och att en åtgärd som föryngringsavverkning på platsen försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus.
- Det finns en koppling till EU:s begrepp om gynnsam bevarandestatus, det vill säga att arten långsiktigt ska finnas kvar inom sitt naturliga utbredningsområde.
- Det finns inget individskydd för de nationellt fridlysta arterna i samband med verksamheter som skogsbruk. Arten ska kunna finnas kvar även lokalt, men inte varje enskilt bestånd.
- Det är populationerna som ska bevaras på ett sådant sätt att de kan överleva långsiktigt. Detta innebär att man behöver ta höjd för slumpartade händelser som till exempel vindfällan och barkborreangrepp, särskilt för uttorkningskänsliga arter som knärot.

MÖD förtydligar genom de nu aktuella domarna, att den lokala populationens avgränsning är av betydelse för bedömningen av vilka åtgärder som är förbjudna och hur ett område ska beaktas. Detta varierar för olika arter. Konsekvenserna för den lokala populationen i området, men även för artens regionala status, behöver beaktas i förhållande till förekomsten på nationell nivå.

Skyddsåtgärder

MÖD påminner om att en åtgärd som riskerar att aktualisera 8 § artskyddsförordningen ändå kan bli tillåtlig om tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått genomförs som kan säkerställa att den sökta åtgärden inte kommer i strid med förbudet. Detta är i linje med myndigheternas tidigare vägledning, se myndigheternas gemensamma riktlinjer om artskydd i skogen.

”Tjäderspelet i Malsättra” NJA 2023 s. 291

MÖD konstaterar att det enligt HD:s dom ”Tjäderspelet i Malsättra”, NJA 2023 s. 291 i vissa fall, under speciella omständigheter, finns en möjlighet till ersättning när en markägare har förbjudits avverkning med stöd av artskyddsförordningen och nekats dispens.

När det gäller möjligheten att få sådan ersättning hänvisar vi till myndigheternas gemensamma tolkning av HD:s dom.

Myndigheternas slutsatser utifrån domarna:

- Det som tillkommit i detta avseende genom MÖD:s domar M 11525-22 med flera är att MÖD bedömer att resonemangen i HD:s dom ”Tjäderspelet i Malsättra”, NJA 2023 s. 291 om rätt till ersättning på grund av myndighetskrav som gäller artskydd, gäller oavsett om det gäller EU-arter eller nationellt fridlysta arter.
- MÖD anser att det nu finns skäl att nu frångå bedömningen i Bombmürkledomen, MÖD 2017:7.

Dispensprövning enligt 15 § artskyddsförordningen för nationellt fridlysta arter*Myndigheternas slutsatser utifrån domarna:*

- Det är endast förutsättningarna för dispens som framgår av 15 § artskyddsförordningen som åter ska tillämpas för att kunna ge en dispens.
- Enligt Mark- och miljööverdomstolens dom den 9 juni 2021 mål nr M3547-20 är förutsättningen för att ge en dispens att det går att bedöma med viss säkerhet att tillräckligt många exemplar av arten kommer att överleva på lång sikt.
- Det bör kunna finnas möjligheter för att få dispens för skogsbruksåtgärder som kan påverka en nationellt fridlyst art så länge tillräckliga skyddsåtgärder har vidtagits för att säkra att populationen i området kan överleva på lång sikt.